

Ivan Pregelj.

Zvodnik.

(Povest od včeraj in danes.)

2. V ovčjem krznu.

»**A**MPAK, gospodična Roža,« je vzkliknil dijak živo, »to je res. Lepe so rože, Vi pa ste njihova kraljica. Ali verujete? Ali mi morete odpustiti, da Vas do malce pred tem nisem več poznal? Božja resnica, gospodična Roža.«

»Nisem nobena gospodična,« je odvrnila zasmučeno in vneto Valičeva, »kaj se le šalite z menoj!«

»Šalim?« je vzkliknil mladenič in si položil roko na srce. Stokrat že je bil vaje te čudne igralske kretnje. Vedel je, da vpliva. Zdaj mu morda ni bilo samo za igro. Deklica ga je bila v resnici vsega očarala. »Šalim se?« je ponovil nejeverno. »Videti je morda tako. Saj je res pravo čudo, kako sem moral biti tako slep, gluhi in neumen, da sem se za vse brigal v svojih šolskih letih, le za to ne, da mi živi v Dornbergu, na Taboru pri Valiču vrtnica iz prve vaške šole in da ji je Roža rožica ime.«

»Kako čudno govorite,« je dejala deklica in dvignila hvaležno svoje lepe oči mladeniču v obraz. Minevala jo je prva presenečenost. »Če me imenujete, recite mi Roža. Nisem nič več tako majhna . . .«

»Ampak lepa ko angeli, gospodična,« ji je prestregel besedo dijak.

»Ne, tudi gospodična nisem. Kaj se šalite,« je velela bridko. »Saj sva si domača in sami veste, da sva sedela pri eni in isti učiteljici s svojima tablicama.«

»Roža,« je vzkliknil dijak, »če le smem biti domač. O kako težko te je vikati. Ali res smem biti tako domač pa te tikati? Tako kakor v ljudski šoli?«

»Smete,« je dehnila deklica.

»Seveda! Če pa sem tebi tako tuj, da me vikaš,« je rekel. »Roža,« je nato prosil, »če sva že obnovila staro znanje, obnoviva ga popolnoma! Ti si meni Roža, jaz tebi Štefan. Reci, ali hočeš? Roža moja, Štefan tvoj!«

»Ne spodobi se prav. Gosposki si,« je menila deklica in se bila že nevede vdala. Kakor da je je sram, je nato temno zardela in rekla:

»Domov moram.«

»Samo še besedo, Roža,« je prosil Štefan in jo ujel za roko. »Saj morda ne misliš slabo o meni?«

»Zakaj?« je vprašala.

»Zaradi Hmelakove prej pa zaradi gospoda Naceta in pridige. Rožal Saj nisem ne tako hudoben, kakor se zdim. Vidiš, vesel sem tako. Mi, ki študiramo smo vsi taki. Čemernih sitnežev, ki jim je vsaka reč greh in grdoba, ne moremo. Ali verjameš?«

»Verjamem.« je prikimala deklica. »Ne misli sicer,« je nadaljeval mladenič, »da morda gospoda Naceta ne spoštujem. Hočeš li, da ti povem, kaj vse mi je znano o njem, kako je goreč duhovnik, kako je učen, kako je pobožen, kako je ves po naukih svojega učitelja doktorja Mahničja, tega bojevitega Štanjelca s trdim kraškim čelom . . . Ga li poznaš?«

»Ne poznam,« je odvrnila deklica.

»No, vidiš. Vprašaj Tončko, če ga morda ona pozna. Boš videla, da ga ne. Pa ji povej, kaj je meni znano in kako zato moram, da moram, reci, spoštovati tudi njenega Naceta, ki ga visoko čislam, četudi mi uide včasih morda malce bridka šala o njem. In to danes, le povej po pravici, teh njegovih »hudičev« pri pridigi je bilo vendar nekaj preveč. Legijon jih je bilo, bi dejal s svetim pismom.«

Veselo se je zasmeljal svoji šali. Tudi dekletu je šlo toplo mimo usten. Zaupno je mogla pogledati mladeniču v obraz. Z lepo besedo ji je bil vzal bridke dvome in strah iz srca. Rekla je vprašujoče in opravičujoče:

»Saj še hodiš k maši.«

»K maši in spovedi, kakor vsak pošten Vipavec,« je rekel. »To, Roža, zabrusi Tončki pod nos, če me bo kaj obirala. Pa še nekaj ti povem. Samo za trenutek se še strpi. Ali te je sram?«

»Zakaj?« je zardela deklica.

»Torej,« je dejal, »to sem ti hotel povedati. Še sam bi rad hodil na kor in z gospodom Nacetom sem se bil že skoraj domenil. Pa je prav ta Tončka kriva, da iz tega ni bilo nič. To, glej, sem ti moral povedati. Zato sem hitel za teboj. Zdaj pa reci, če si morda huda. Kar odkrito reci. Vem, kaj je čast. Radovoljno te ne bom več srečaval. Rajši se ti ognem, kakor da bi te žalil.«

»Pa zakaj?« se je zmedla deklica.

»Hvala, Roža,« je vzkliknil tedaj Štefan iskreno. »Srečavati te bom torej smel, ne bo se mi treba ogniti. Dragica, ali bi smel celo kdaj priti, da se še kaj pomeniva? Ne boj se. Ne bom pust. Znam pripovedovati. Smejala se boš. Znam peti. Tudi kitaro imam. Hočeš?«

»Pa pridi, kadar bom čas imela,« je rekla deklica.

»Pridem,« je dejal živo. »Kaj pa? Ali kaj bereš? Lepe povesti? Prinesem ti jih. Tebi že, drugi v Dornbergu nobeni.«

Ne da bi kaj rekla, je poslušala deklica. On pa se je še razvnel, dvoril, opajal z besedo in očmi, da je deklica pozabila nase in dom in samo pila njegovo sladko govorjenje. Lepi poletni dan. solnce in plodna rast bogate zemlje, vse to je dihlo vseokoli kakor bohotna, zrela roža . . .

»Roža, Roža, Roža,« je vriskalo tudi v Štefanovem srcu. ko se je poslovil. Deklica pa je šla domov, se preoblekla, da bi stopila za gospodinjskimi posli kot skrbna gospodinja, osirotela ob dobrodušnem, ovdovelem očetu, kateremu je stregla s staro naglušno teto. Vse njeno nedeljsko opravilo tistega dne je bila ena sama sladka sanja, ena sama poletna, bohotno sladka pesem:

»Tako vesel, tako mlad, tako lep!« . . . Tako je hrepenela po Štefanu. Težko ji je bilo, ko je pomislila, da ga teden dni ne bo videla. Povedal ji je bil, da pojde na kratko popotovanje na Kranjsko. »Ali bo kaj mislil name, kaj pisal?« je upala in se bala. Obljubil je bil namreč, da bo . . .

Izseljenci pojó...

Moje gore.

Moje Gore, strme Gore!
Veste-li, zakaj vaš sin
od gozdov zelenih vaših
posloviti se ne more?

Zlatorog, moj Zlatorog!
V Gorah čuvaš zlate dvore.
veš li ti, zakaj tvoj sin,
posloviti se ne more?

Ker je z znojem in s krvjo
vaše posejal razore,
posloviti se od vas
gorski sin ne more.

Moje Gore, strme Gore!

Briski motiv.

Vse leto in ves dolgi dan
razrivaš pusto, golo grivo;
ko da ji v grudi srce živo
iščeš, zemlji si udán.

A kaj skrbi obraz potán?
Povej, kaj strah tišči ti sivo
glavo? — Ah, ne sodiš krivo:
kar ljubiš, ljubiš vse zamán.

Morda za svetega Martina,
ko bodo sodi polni vina,
tvoj gospodar ti da slovó.

In brez pomóci in utehe
ti s kravo, deco in ženč,
iskat si pojdeš druge strehe.

Vipavska bol.

Naše gorice
vina ne točijo,
ker so porezane
trtice vse.

Naše vasice
nič več ne vriskajo,
ker so utihnile
pesmice vse.

V naših goricah
v naših vasicah
so se razlile —
grenke solze!

POMENKI.

Pepelnica.

*Polnočni zvon z visokih lin
krepko zaklenkal je.*

*Utihnil glas je vijolin,
strunar odbrenkal je.*

(Gregorčič.)

BOŽIČNA doba je minula. Zdaj gremo naproti drugim, še večjim in čudovitejšim skrivnostim, s katerimi je bilo dopolnjeno naše odrešenje. Jaslice so nam klicale v spomin neskončno ljubezen nebeškega Očeta, ki je svojega Sina poslal med svet, da bi odrešil vse, ki so bili pod postavo greha in da bi vsi posinovljenje sprejeli. Križ v postnem času nas bo pa spominjal ljubavi Sina Odrešenika, ki je za nas trpel in sramotne smrti umrl. Ta doba se začinja s štiridesetdanskim postom, katerega uvaja pepelnica sreda.

Predpust.

O predpust, ti čas presneti, da bi pač ne prišel v drugo,« tako toži pesnik Prešeren. Z njim bi najbrže tožilo nešteto mladih ljudi, ki so se v tem času prav po zgledu paganov udajali noremu razveseljevanju po plesiščih in zabaviščih. Zgodovina pripoveduje, da so paganski Rimljani častili malika Plutona, ki so ga imenovali tudi Februus. Pri tem norem češčenju so uganjali vsakovrstne neumnosti in darovali celo človeške žrtve. Obenem z Plutom so združili še slavnosti na čast maliku Lupercu, čuvarju gozdov, ki so jih praznovali na najbolj živalski način. Prirejali so maškerade in razuzdanosti, pri katerih so z nečistovanjem molili pagansko božanstvo. Te trapaste pagane posnemajo še po 2000

letih nekateri kristjani s pustnimi norostmi. S predpustnimi zabavami, plesi, maškeradami, z rajanjem in uživanjem se pripravlja svet na štiridesetdanski post. »Živeti in uživati« tako kličejo moderni pagani. Norci! Živeti in — zveličati se — to je človeški namen in kdor nanj tudi za hip pozabi, se poživini. Takih žalostnih prizorov vidimo leto za letom vedno več. Marsikdo bridko obžaluje te predpustne ure in si jih ne želi več nazaj. Prebridki so spomini. Narodna prislovica pravi: »Gorje, kogar pust pojé!«

Pepelnična sreda.

naših vaseh je navada, da se na pustni torek zamaje veliki zvon in z glasnim pretresljivim glasom naznanja začetek svetega posta. Kako očitajoč je glas postnega zvona za tiste, ki jih najde v podlem uživanju in strastnem razveseljevanju!

V ranem jutru, ko kolovratijo pijane, od strasti omamljene šeme po cestah, zopet zazvone zvonovi in vabijo vernike, ki jim življenje in predpust, v cerkve k pepelenju.

Odkod pepelenje! Od najstarejših časov vemo, da so si ljudje v znamenje notranje žalosti nad grehom trosili pepel na glavo. Kako pretresljivi so prizori iz stare zaveze, ko so kralji in preroki božji v raševini in s pepelom, potrošenim po glavi, prosili milosti Gospoda! To znamenje spokornosti so prevzeli tudi kristjani. Hieronim pripoveduje,

kako je mladoletna in bogata dama iz zelo ugledne rodbine, po imenu Fabiola, za neki svoj greh delala javno pokoro v preddvoru lateranske bazilike. Bilo je prav pred velikonočnim praznikom. Fabiola je prišla bosa, ogrnjena v raševino; svojo sijajno, gosposko obleko je bila v znamenje žalosti na več krajih pretrgala. Med glasnim ihtenjem se je javno obtožila svoje pregrehe in si vsula na lepe, razpletene lase pepela, tako, da ji je umazal tudi obličje in vrat. Duhovščina in ljudstvo, da, celo papež sam se niso mogli zdržati solza ob tem prizoru. Za večje grehe, kakor so bili: odpad od vere, umor, nečistost, je prva cerkev nalagala za pokoro javno spoved in pepelenje. Na pepelnično sredo so se zbrali grešniki pred cerkvenimi vrati bosi, oblečeni v raševnik. Duhovniki so jih spremili iz preddvora v cerkev, kjer so pokleknili pred škofa. Škof jih je pokropil z blagoslovljeno vodo, posul s pepelom in jih oblekel v spokorno obleko. Do Velikega četrтка niso smeli v cerkev, pač pa so oblečeni v raševino pred cerkvenimi vrati kleče, prosili vernike, naj molijo zanje pri sveti daritvi.

Tako živa je bila zavest grešnosti pri prvih kristjanih in tako ostra je bila njihova pokora. Tem spokornikom so se iz ponižnosti pridruževali tudi drugi verniki in se dali pepeliti. Pomembni obred se je udomačil med krščanskim ljudstvom in se ohranil do današnjih dni.

Obred pepelenja.

Oglejmo si obred pepelenja! Zvonovi za zvine na pepelnično sredo zjutraj k maši. Verniki hite v cerkev. Pred mašo pristopi duhovnik v višnjem plašču ki je znak pokore k oltarju, kjer je pripravljen pepel iz oljk, blagoslovljenih na Cvetno nedeljo prejšnjega leta. Cerkovnik sežge te oljke in pepel shrani. Oljčni pepel nas opominja, naj s pokoro zopet vrnemo zmagoslavnemu Kristusu njegovo čast, ki smo mu jo z grehom ukradli. Duhovnik blagoslovi ta pepel in ga pokadi s kadihom. Med blagoslavljanjem prosi, naj božja dobroti odpušči milostno grehe tistim, ki jih bo pepelil. Potem poklekne pred oltar in najprej usuje pepela na svoje čelo. Nato prihajajo verniki. Vsakemu naredi s pepelom na čelo križ in govori: Spomni se, človek, da si prah in da se boš v prah povrnil! Vse pepeli, nikogar ne izvzame ne mladega, ne starega, ne bogatina, ne siromaka, ne hlapca, ne gospodarja! Kako ganljivo opisuje ta prizor pesnik Gregorčič:

*Pepela zdaj na tème sem
najprvo sebi vsul,
vtopil se v misli neme sem,
le Bog jih sam je čul.*

Nato so prihajali grešniki: obrekovalci, nečistniki, skopuhi — vsi so čuli pretresljivo grožnjo: Prah boš in pepel! Nič ti ne pomaga ne bogastvo, ne lepota, ne mladost: tudi za te bo izkopan grob. Celo nežni otroci slišijo isto brezobzirno sodbo.

*Nazadnje roj še priskaklja
neskrbnih, mladih lic,
čist, kakor angeli z neba
in lepši od cvetic.*

*Zaplakal nad tem krasom sem,
češ: tudi ta bo strtl!
Še te s tresočim glasom sem
zaznamoval za smrt.*

Grozna, a resnična je vest pepelnične srede. Kako globoko pretrese človeka ta obred. Spomni se človek, da boš kmalu umrl! Kaj so naša leta na zemlji? Zdaj jih imaš šestdeset; recimo, da jih dočakaš še deset — ali kaj je to? Imaš jih štirideset; vzemimo, da jih bo še trideset — ali je to kaj? Dvajset komaj jih šteješ: recimo, da jih bo še petdeset — ali je to kaj? O, kako kmalu bodo minula ta leta. Poslušaj, kaj pravi pesnik Prešeren:

*Dni mojih lepša polovica kmalu
mladosti leta, kmalu ste minule. —*

Kdor se zamisli v globok pomen pepelenja, nehote razume klic pepelnične srede in postnega časa, ki ga kliče k pokori.

Štiridesetdanski post.

S pepelnično sredo se začenja pravi postni čas. Kot nekak uvod tvorijo tri predhodne nedelje, ko stopa mašnik v vijoličasti barvi pred oltar. Imenujejo se: sedemdesetnica, šestdesetnica in petdesetnica, z ozirom na to, da manjka do Velike noči še 70, 60, oziroma 50 dni. Te tri nedelje sicer niso v zvezi s postnim časom, vendar jih obhajamo v spomin na prejšnje krščanske čase, ko so se kristjani začeli postiti preje, da bi dopolnili vseeno 40 postnih dni, čeprav se v nekaterih dnevih med postom niso postili. Pravi post pa se začenja šele s pepelnico. V starih krščanskih časih ni bilo prepovedano samo uživanje mesa, marveč tudi mleka, sira in jajc. Jedli so samo enkra na dan in sicer ob solnčnem zahodu. Uživali so le kruh, sadje in zelišča. Sčasoma so se pa uvedle razne olajšave tako, da je današnji post le medla slika resnega posta v prvi krščanski dobi. Namenu primerno mora v postnem času prenehati vse, kar se ne zлага z duhom pokore. Zato so v postu prepovedane vse hrupne veselice, celo slovesna ženitovanja. Včasih so bile med tem časom zabranjene vse vojske in vsi prepiri z orožjem. Tudi sodnije v teh svetih dnevih niso poslovale. Cerkev hoče, naj bi v tem času pustili nebrzdano veselje in poboljšali svoje življenje. K temu cilju nas lepo navajajo prve štiri nedelje.

V cerkvi se zaslišijo pretresljive postne pesmi. »Daj mi Jezus, da žaljujem,« doni proseče proti nebu. Tej pesmi se pridružujejo spevi na sv. križ, znamenje trpljenja. Prva postna nedelja govori o Jezusovem štiridesetdanskem postu, druga o izpremenjenju na gori Tabor, opominjajoč vernike, da nas čaka po strogi pokori poveličanje v nebesih. Tretja postna nedelja nam kliče v spomin dogodek, ko je Gospod izgnal hudiča ter nas prijazno vabi, naj tudi mi izženemo hudiča, t. j. greh iz svojih src. Četrta nedelja, ki se imenuje Laetare, nedelja veselja, nas spodbuja, naj z radostjo delamo pokoro. V znamenje veselja ta dan papež posveti zlato rožo, ki jo daruje odličnim kraljevskim družinam. Predlansko leto jo je dobila v dar španska kraljica, lansko leto pa belgijska. Mogoče, da prihaja ta običaj odtod, ker se v tem času začne buditi pomadansko cvetje. Cerkev nas s tem spominja, da bo Velika noč skoro pripeljala s seboj duhovno pomlad.

S peto nedeljo — imenujemo jo tudi tiho — pa se začne v Cerkvi nova doba. Na to nedeljo zagrnejo križe z višnjevim pregrinjalom. V bolečini radi tega, ker bo moral trpeti nedolžni božji Sin, skrije Cerkev vernikom podobo križanega. Tudi podobe svetnikov so zagrnjene. Vse diha globoko žalost. V znak žalosti se opušča to nedeljo celo slavospev v čast presveti Trojici: Čast bodi Očetu in Sinu in Sv. Duhu — ki je sicer uro za uro, lahko rečemo minuto za minuto donel od kraja do kraja zemlje.

Na tiho nedeljo umolknejo orgle. Le turobne pesmi v čast sv. križu done k nebu in prosijo usmiljenja vsem, ki so Kristusa križali z grehom. — Tako se praznuje sveti postni čas v ceki.

Domače šege v postu.

Postni čas nima izrazitih navad v domači družini. Gospodinje skrbe, da se izvršuje postna postava, ki jo določi vsak škof za svojo škofijo. Po nekaterih krajih molijo verniki v postnih nedeljah križev pot na posebnih gričkih, ki jim pravijo Kalvarija. Taki križevi poti so n. pr. pri Sv. Križu pri Kojskem, na Gradišču pri Vipavi i. dr. Med molitev vklepajo lepe stare postne pesmi »od bridke Martre«. Po župnijah se vrše velikonočne spovedi. Vsaka družina skrbi, da vsi člani dobro opravijo svojo versko dolžnost.

Med manj priporočljivimi navadami se je z ozirom na cerkveno prepoved, ki ne dovoljuje v postu porok, ohranila hudomušna navada, da na pepelnico »vlačijo ploh« onim dekletom, ki so med pustom norele za fanti, pa so se opekle s poroko. Skrajno neprimerna, paganska navada, ki zelo žali verski čut je pa takozvani pogreb »pusta«. Človek sam sebi ne more verjeti, da se na pepelnico, ko ver-

niki z resnobo začno sveti postni čas, lahkomišljeno ali zlobno sramote verski obredi. S takimi grobimi razvadami mora naša dežela pomesti!

Doma v vrtu zacveto med tem narcisi in velikonočnice, v brajdah se prikazuje rdeče breskvino in belo črešnjevo cvetje, ki naznanja, da se bliža Cvetna nedelja, za njo Veliki teden, ko cvetje dehti na Gospodovem grobu in za velikim tednom — sveta Velikanoč.

Esén.

Bršljan.

*Našla sem ob zidu — liste bršljana,
med starimi kamni — liste bršljana,
v mrzli zimi so — listi bršljana
oznanjali rožno pomlad.*

*Utrgala sem — liste bršljana,
ki so opletali stare kamne,
v venec sem spletla — liste bršljana.*

*Z njimi ovila sem Kristusu rane,
da bi hladil mu zeleni bršljan
strašne bolesi Njegovih ran.*

Magajna Bogomir.

Študent Vajda, Valči in vila.

NA balkonu prvega nadstropja sosednje hiše je sedela Majda Svetelova in se srčno smejala. Dekle, lepo kot bela meglica nad vodo, je dobilo od petdesetih študentov ime nymphe-vila. Ni okusila bede nikdar in radi tega je bila njena koža bela in mehka kot kot cvetni listi marjetice. Devet kandidatov ljubezni je s prezirljivim nasmehom vlekla za nos. Kadar je kateri obupal, ga je pogledala s svojimi ogljenimi očmi in zopet je bil ponižni kužek pred njo.

»Kako ste spali, človek iz podzemlja,« je zaklicala Vajdi.

»Hvala dobro,« je zamrmral.

»Imate radi otroke, kot vidim.«

»Saj so kot prvina življenja, smeh in ljubezen brez igranja, dokler ne pridejo v vašo starost, gospodična! Potem ni nikamor več z njimi.«

»Zboleli niste gotovo nikdar, vsaj na srcu ne, da ste sovražnik odraslih otrok?«

»Nisem bolan, gospodična! Lahko vam jezik pokažem, če hočete. Odraslih otrok ne sovražim ali potrebujem jih tudi ne. Zbogom. Mudi se mi.«

»Ne boš mi pihala kaše, nymphe, čeprav je veliko lepote v tebi,« je govoril sam s seboj in izginil za oglom.

»Prvi fant, ki sem ga srečala, toda rajši bi mu videla srce, ki je lepo, saj ga je prej pred onim otrokom razkril, on pa o jeziku govori,« si je mislila Majda polna razžaljenja in odšla v sobo.

Večerjala bova, Gantar, korenjak, pračloveški! Špirita imam in čaja in sladkorja in kruha, glej,« je rekel Vajda mesec pozneje in široko stopil v sobo.

»Ali se ti je zmešalo,« je vprašal Gantar mirno.

»Izpit sem naredil poprej. Radi tega sem lahko prodal knjigo in dobro sem jo prodal.«

»Častitam, da si jo dobro prodal. Sam Bog me je pripeljal stanovat v tvojo bližino. Cigaret si tudi kupil?«

Vajda mu je ponudil cigareto. Prižgala sta samovar. Obraza sta zažarela v modrikasti svetlobi plamena.

»Živel ti plamen toplotni, ki ustvarjaš iz črne rastline prijetno zlato tekočino« je vzkliknil Gantar. Vajda se mu je zazrl v obraz:

»Meniš, prijatelj, da bi bili vsi ljudje srečni, če bi jim bilo dano dovolj jesti?«

»Uverjen sem o tem.«

»Meni se zdi, da ne. Pogledaj Valči! Kruha ji primanjkuje in ko bi ga imela toliko, da bi ji izginila bledica z obraza in bi ji bilo telo

imela toliko, da bi ji izginila bledica z obraza in bi ji bilo telo polno zdravja, ali misliš, da ne bi hrepenela po nečem, ki je morda tebi in meni neznano? Njen globoki pogled pravi, da ji je sojeno nekaj velikega. Danes mi je pravila, da je bila pri obhajilu. Čuj, ali nima ta Kristusov kruh, ki ne more nasititi telesa, tisto veliko v sebi, ki lahko dušo s srečo napolni?»

»Zdrava duša v zdravem telesu. Ko je moja mati še živela, je kupila prašiča nekoč. Krmila ga je trikrat na dan. Bil je zdrav in se veselo valjal po solncu. Mati je jedla dvakrat na dan in je še tisto leto umrla na jetiki.«

»Verjamem in kljub temu je prašič ostal prašič.«

Umolknila sta.

Nad njima je zaigrala godba.

»Plešejo zopet v dvorani nad nama. Daj mi deset lir. Šel bom in plesal do jutra,« je zaklical Gantar in vstal. Vajda mu je molče izročil denar. Gantar je odšel žvižgaje po temnem hodniku.

Vajda je prižgal luč in razmotal papir, ki ga je prinesel s seboj. Luč je razstlala svetlobo po vlažnih kotih in se zarisala v šipah. Kot da bi plavala v jami se je zazdelo. Nad njim je kričala godba nov modern ples. Zastrmel je v okno. Vedno veseli obraz se mu je zresnil in v očeh mu je zagorelo čudno tiho. Bil je sam in sam sebi je lahko pokazal obraz, ki ga ni nihče poznal.

— Valči — zgodba otroka, ki je bival v podzemlju.

Pisal je. V sobi so krožile slike, eterična bitja, barvna in sveteča se kot goreči fosfor. Drobna postavica se je dvignila iz podzemlja in prišla v luč. Valči, zlatokrili metuljček je zarajal v solncu . . . Srebrni šipek, roža samotna na visoki skali nad vodo, jo je poklical k sebi . . . Glej modrino neba nad nama! Tisočkrat lepša je kot mrak iz podzemlja, je govoril šipek . . . Ali naj zletim v nebo, je vprašal metuljček. Pojdi, hudo bo meni toda tebi je mogoče priti v nebo, kajti krila imaš in zlato na njih, ki je močnejše kot samo solnce . . . Dvignil se je metuljček, se spojil z modrino v eno in je bil kot zlata zvezdica v njej . . . Meni to ni mogoče,« je tožil šipek na skali in ovenel.

Prenehal je. Vzel je cigareto in jo pokadil. Ob njej je prižgal drugo in tretjo. Skril je obraz v dlani. Ostra poteza se mu je zarisala krog ustnic. Godba, ki je zvenela nad njim, mu je ubijala slike. Pred vratmi je zavrisnilo. Odprla so se hrupno. Vstopil je Gantar, za njim Majda Svetelova. Gantar je bil kakor pijan in se smejal neprestano.

»Boš dovolil, Vajda, da si gospodična ogleda sobo.«

»Svobodno,« je rekel Vajda in ni vstal s stola. Majda je umolknila in obstala plašno na vratih. V očeh se ji je zaiskrilo za hip, nato se je nabrala zadrega v njih, kajti opazila je takoj, da je Vajdi njen obisk neljub.

»Moj Bog, revež,« je vzkliknila in se takoj kesala, da je rekla to.

»Nisem revež,« je zagodrnjal Vajda jezno.

»Udobnosti nimate nič.«

»Ne potrebujem je.«

»Dame volijo sedaj gori ples. Prosim vas, pojdite z menoj!«

»Hvala, gospodična! Plešem dovolj sam s seboj.«

»Kaj ste pisali tukaj? Smem prebrati,« je rekla, ko je zagledala naslov nove črtice.

»Svobodno, če se vam ljubi.«

»Grobi ste, gospod Vajda!«

Zamrmral je nekaj kot v opravičilo. Ona je vzela liste in čitala.

»Ali boste dali to tiskati?«

»Ne.«

»Imate še kaj spisov? Da. Dajte jih meni. Vzela jih bom za nekaj dni domov. Dovolite?«

»Prosto vam. Vseeno je, kje ležijo.«

»Lahko noč in na svidenje.«

»Lahko noč.«

Ko sta odšla, se je nasmejal bridko. Vzel je pero in napisal na papir — Zverinjak — odprt brezplačno vsak in cel dan — Nesel je listek na hodnik in ga pritržil mesto vizitke na vrata . . .

(Nadaljevanje prihodnjič.)

P. Keller (prevedel dr. A. K.)

O glasbenem življenju v Altenrodi.

V mirnem času, ko ljudje še niso bili tako razrvani od političnih bojazni in strasti, so utegnili življenje lagodno uživati in si razveseljevati obstanek z raznimi lepimi in zabavnimi postranskimi posli. Povsod so cvetele diletantske umetnosti, posebno radi pa so peli, in tako je bilo tudi v mestu Altenroda.

V tem mestu so bila tri pevska društva: gosposko, manj gosposko in prav nič gosposko, vse lepo urejeno po stanu in dohodkih.

Peti vsa tri društva niso znala; domišljevala pa so si, da znajo. Njihovo občinstvo, ki so ga ponajveč sestavljali sorodniki in znanci, je pritrjevalno ploskalo, kadar so priredili kak koncert in tako je bilo vse v lepem redu.

Lekarnar tistega mesta pa, ki je bil mogočen basist in je znal »Črnega kita iz Askalona« ali »Grofa rudesheimskega« tako učinkovito podajati kot komaj kak drugi človek, se je vrgel na kritično stran in motil, kot vsi kritiki, umetniški pokoj in zadovoljstva pevskega sveta. Lekarnar je v najodličnejšem pevskem društvu, »Harmoniji«, kateri je tudi sam pripadal, stalno cepidlačil, ni bil pri vajah nikdar zadovoljujen in je vedno hotel, da se kaka stvar drugače »pojmuje« in do neskončnosti ponavlja. S tem je postal nepriljubljen in pri občnem zboru ga niso več volili v odbor; radi tega je izstopil iz društva in ga oropal najmogočnejšega temeljnega stebra basov. Lekarnar pa se je skregal tudi z drugim najodličnejšim društvom, s »Cerkvenim zborom«. Ko sta pri 20. koncertu, ki ga je doživel v tem društvu, vnovič bili na vzporedu »Gospod je moj pastir« in »Dvigni svoje oči,« je lekarnar pri nekem pianissimo mestu tako glasno in bolešno zazdehal, da je vse poslušalstvo bušilo v smeh, kar je slavnosten učinek pesmi zelo omejilo. Pevovodja »Cerkvenega zbora« je bil na lekarnarja tako hud, da se je, ko si je kmalu nato nekaj poškodoval prst, peljal z vlakom v sosedno mesto, da bi tam kupil škatljico mazila, ker ni hotel dati lekarnarju ničesar več zaslužiti.

Popolnoma pa jo je lekarnar polomil pri tretjem pevskem društvu, ki se je imenovalo »Dobra volja«. Javno je trdil, da bi se to društvo

ne smelo imenovati »Dobra volja« ampak »Obup«; njegovi člani pa da spadajo vsi skupaj v poboljševalnico.

Nekateri moške iz »Dobre volje«, ki se jim je radi take kritike kadilo, so nato prirejali lekarnarju skoro vsak večer podoknico; njeno besedilo je imelo eno samo vrsto: »Nekoč je bil apotekar«;¹⁾ glasba pa je posamezne besede raztezala kot fuge, n. pr. »A—a—po—po—te—te—kar—kar.« Lekarnar je divjal nad to »svinjarijo,« kot jo je imenoval, preprečiti pa ni mogel, da se bi pred vrati njegove hiše, nad katerimi je visel zlat žerjav kot znak trvdke, ponovno ne zbirali nekateri člani »Dobre volje« in v pesmi ne zatrjevali, da je bil nekoč »a—a—po—po—te—te—kar—kar«. Fuga v tej edini besedi pa je bila približno četrť ure dolga, nakar so se pevci, ko so po brezkončnem jecljanju besedo »apotekar« končno vendar srečno in skladno končali, pred zlatim žerjavom uljudno priklonili, kakor, da je bil ta ploskal, in šli po svojih potih.

Take stvari seveda lahko zagrenijo življenje poštenjaku in poznavalcu umetnosti. —

V Altenrodi pa je že nekoliko tednov živel mlad mož, Ciril Dietrich po imenu. Ljudje so ga smatrali za prenapeteža. Ciril je bil prej poštni tajnik, toda prilepil je znamke na steno — kot se je lekarnar v prisposodbi izrazil — šel v Berlin, študiral glasbo in končno sijajno naredil izpit. Do takrat Ciril še ni dobil mesta pevovodje, saj takega ne, da bi ga bil voljan sprejeti; kajti sebe je visoko cenil; tisti čas je pisal opero, katere besedilo je sam spesnil. »Čisto kot oba Wagnerja, oče in sin,« je dejal lekarnar, edini, ki je mladega moža resno vzel, ker je videl v njem edinega — poleg sebe — poznavalca glasbe v Altenrodi.

Ciril se je zelo bahato vedel. Gospe županji, ki ga je prosila, naj bi nadaljeval klavirski pouk njene sedemnajstletne Elze, za kar bi mu plačevala 1.25 marke na uro, je pisal porogljivo odklonilno pismo. Nato je žena tovarnarja Strümpfa, ki je bila z županjo skregana, ponudila gospodu Cirilu Dietrichu šest mark za uro, ako bi hotel poučevati njeno hčerko Theo. Ciril je odgovoril, da bo prosil gospoda Strümpfa za mesto tvorniškega delavca, kadar ne bo imel več denarja, nikakor pa ne bo dajal gospodični Thei klavirskega pouka.

Ljudje v Altenrodi so nato rekli, da je Ciril neotesanec. Samo lekarnar ga je hvalil in ga imenoval značaj.

Vsekakor si je Ciril pridobil ugleda, kar se tiče njegovih glasbenih zmožnosti in znanja. Ko je »Harmonija« priredila svoj prihodnji koncert, je pevovodja v zadregu zakašljaj, ko se je pojavil v dvorani gospod Ciril, in vsi člani društva so si potihom rekli: Danes se pa velja potruditi in najboljše nuditi.

Ciril je poslušal le prvo točko koncerta, nato je oprezno in s parjenim obrazom zapustil dvorano.

»Ta ima dovolj!« je rekel lekarnar precej glasno, kar je povzročilo hihitanje, toda tudi jezne »Pst! Pst!« Pevci na odru so se divje kremžili in zdelo se je, da jim sedaj ni čisto nič več do tega, da bi naprej peli.

Naslednji dan je lekarnar obiskal gospoda Cirila.

¹⁾ Lekarnar. Rabim Kellerjevo besedo, ker slovenska »lekarnar« ni pripravna za izražanje smešnega učinka podoknice.

»Včeraj ste ostentativno zapustili koncert »Harmonije«. To je bilo čisto prav.«

»Nisem hotel ljudi žaliti,« je Ciril pohlevno odgovoril; »samo zdržati nisem mogel dalje.«

»Si lahko mislim, lahko mislim! Ljudje nimajo pojma o petju.«

»Ne,« je rekel Ciril še pohlevneje.

»Nimajo pojma o tvorbi glasu ali pravilnem dihanju ali dinamiki. Tako n. pr. pojejo:

Je tühu müürje,

Že tíči speé.

Šumlaine le, ga kuumai sliúšiš —

In pri »šumlainu« tulijo kot biki. Pri tem naj človek šumljanje komaj opazi. Hvala!«

Ciril se je le bolestno smehljal.

»Gospod Ciril Dietrich,« se je sedaj lekarnar od daleč zaletel, »prišel sem, da vam nekaj predlagam oziroma, predložim neko prošnjo. Sramota je, da je altenrodsko glasbeno življenje tako obupno na tleh. Altenroda je vendar vsekako imenitno mesto: urad deželnega zbora, gimnazija, tvorniška delavnost, od nedavno celo garnizija. Torej, tu se mora nekaj zgoditi. Jaz sem si stvar tako mislil, da bi se štirje najboljši glasovi tega kraja združil v kvartet: sopran, alt, tenor in bas, da bi vi, gospod kapelnik, prevzeli vodstvo in predvsem vežbanje kvarteta. Potem bi tukajšnjim škripačem končno postalo enkrat jasno, kaj se pravi peti.«

Lekarnar je utihnil in čakal na odgovor. Čakal je zaman. Ciril ga je samo mračno gledal. Tak bi bil najbrž Beethoven,¹⁾ če bi ga kdo nagovarjal, naj igra na semnju. Črez nekaj časa pa je Ciril vendar odprl usta in rekel s trudnim, počasnim glasom:

»Gospod lekarnar, povedal vam bom majhno zgodbo. Nekoč je bil kanarček, ki se mu je v njegovi kletki čisto dobro godilo, kajti redil se je v ujetništvu. Nato pa je prišel v mestno stanovanje, kjer so v sobi nad njim poučevali petje. Črez tri tedne je bil kanarček mrtev. Bil je namreč žalibog muzikaličen. Ali razumete, muzikaličen je bil, ubog kanarček! Gospod lekarnar, biti muzikaličen je nesreča; človek grozno trpi radi tega!«

Tak brezdanji napuh je pa lekarnarju vendar presedal; dvignil se je torej s svojega stola in rekel:

»Torej, gospod kapelnik, zdi se mi da nisem imel sreče pri vas s vajim prizadevanjem. Samo eno bi rad vedel, ali ste tudi vi kdaj potrebovali pouka, ali pa ste že kot mojster padli iz nebes.«

Ciril ga je čisto osupnjen pogledal in izjecljal samo dve besedi:

»Da — jaz!«

»Da — vi — vi!« se je jezil lekarnar. »Odkod pa veste, da niso tisti štirje, o katerih sem govoril, ravno toliko muzikalični kot vi in vaš ranjki kanarček?«

(Dalje prihodnjič.)

¹⁾ Nemški skladatelj. Živel je od l. 1770. do l. 1827.

Rado Bednarik.

Leta Gospodovega ...

Bežimo, bežimo, Francozje gredo!

ZAČETEK 18. stoletja so oznanjevale svetu mnogotere prekucije in novosti. Ljudje, ki se jim je breme dotedanji fevdalnih časov že do dobra vžulilo v ramena, so nezaupno poslušali govornice o novih časih, ki da prinašajo narodom in posamnikom več svobode.

Kdor je takrat pripovedoval o francoski revoluciji in je le mrvice dobrega našel na njej, je bil v ljudskih očeh že brezbožnik, garjev kozel, ki vleče na svojo plat. Čudne reči so se govorile o francoskih rdečih in umazanih jakobinih, ki podirajo »tron in altar«. In vendar so bile posledice francoske velike prekucije od leta 1789. do 1793. blagodejne. Na naši zemlji je kmet komaj v letu 1848. prišel do pravic. Vendar bi naši predniki še robotali grofu in valptu, če ne bi tam prej pred pol stoletja krvavo vršalo prek cele Evrope.

Cesarji in narodi so napovedali Francozu vojno, ker je pregnal Burbonce s trona sv. Ludovika. Vsa Evropa se je bila dvignila nad majhno Francijo, pa vsa skupaj ni nič opravila, ker je general Napoleon Bonaparte branil republiko in revolucijo. Avstrijskim deželam je tedaj vladal cesar Franc II. Tudi on je bil nasprotnik francoske republike. Zapletel se je v vojno s Francozi. Glavni boji so se odigrali ravno na naših tleh.

Republikanska vlada v Parizu je postavila za generala armade v Italiji malega Korza Napoleona. Brž je razpostavil svoje čete in začel prodirati v avstrijsko Zgornjo Italijo. Cesarški so se morali neprenehoma umikati. Ko je Napoleon potolkel 14. januarja pri Rivali cesarjeve generale in se je brž potem Mantova udala, je imel odprto pot proti Goriški. 16. marca so se Avstrijci in Francozi spoprijeli pri

Napoleon Bonaparte.

Taljamentu. Avstrijci so se morali umikati proti Gorici in Pontebbi. Glavni zapovednik umikajočih se Avstrijcev, cesarjev brat nadvojvoda Karel se je že umikal preko Vipavske na Kranjsko. Francozi so imeli lahko delo, ko so 18. marca zasedli Videm in prišli pod Gradiško. Mestece sta branila dva bataljona znanega polka »Deutschmeister«. Posadka pa se ni mogla več dolgo držati. Francozje so prebredli plitvo Sočo in obkolili Gradiško. Tedaj so bili gradiški brambovci prisiljeni se udati francoskemu generalu Bernadotteju. Še istega dne ponoči so se avstrijske brigade umikale čez Razdrto in del (6500 pešcev in 400 konjиков) pa ob Soči navzgor. Po podboneški cesti proti Kobaridu so se pa umikale utrujene čete avstrijske divizije Bajalich. Pri Kobaridu se Bajalich združi s soško avstrijsko kolono pod generalom Gontreuilom. Oba se skleneta umakniti preko Predela na Koroško. Med tem je pa že francoski general Massena pridrl preko Trbiža. Na predelskem sedlu so Francozje zgrabili Avstrijce spredaj in zadaj

in jih vjeli. Le 800 jih je ob mangartovih strminah ušlo na ono stran. Isti dan so se udale Francozom tudi zadnje avstrijske čete na bovškem gradu. General Köblös je bil za zadnjo stražo. S 500 brambovci se je zaprl v bovški grad nad Klužami. Francozi jamejo močno streljati na junaško posadko, ki že vidi v duhu svojo smrt. Pod noč v trdnjavi vse utihne. Francozi so menili, da je posadka skrivaj odšla in začno lezti po gosje čez ozko brv preko globokega prepada proti ozidju. Avstrijci so pa brv razkrili in francoski vojaki so kar na tiho popadali drug za drugim v neizmerno globino. Šele bobnar, ki se je tudi kotatil nizzdol, je s svojim ropotom opozoril Francoze na avstrijsko zvižajo. Naslednji dan je pa neki pastir pokazal Francozom skrivno pot, ki jih je pripeljala nad trdnjavo. Z višine doli so Francozi streljali na avstrijske brambovce in jih prisilili, da so se vdali. S tem so bili Francozje gospodarji vseh naših Gor.

Okoli Gorice in na Vipavskem se je že tudi polotil prebivalstva strah pred Francozi. Ko je odzvonilo 20. marca 1797. po goriških cerkvah poldan je pridiral od ločniške strani piket francoskih jezdecev od 19. polka pod poveljstvom generala Murata. Za jezdecu je vkorakala v Gorico cela divizija generala Bernadotteja. Korakala je skozi mesto in se utaborila na šempaskem polju. Avstrijski orel na gradu v Gorici se je umaknil francoskemu. Muratove čete so še v isti noči poslale prednje straže do črniške pošte. Divizija generala Dugna je pa imela novelje preko Krasa udariti na Trst in ga zasesti. To se je zgodilo 3 dni potem ko je Gorica padla. Tedaj so Francozje posedli tudi Vipavo in Razdrto. S tem je bila vsa Goriška v francoskih rokah.

20. marca je prišel v Gorico sam Napoleon Bonaparte. Spremljal ga je general Berthier. Oba sta se nastanila v hiši baronov de Grazia. dočim je imel general Bernadotte v sedanji nadškofijski palači svoj glavni stan. Drugi dan po svojem prihodu je ukazal Napoleon nabiti v nemščini in italijanščini poseben razglas. Takole se bere v začetku ta Napoleonov manifest na Goričane:

FRANCOSKA REPUBLIKA

SVOBODA

ENAKOST

Dano v glavnem stanu v Gorici dne 1. germinala,*) v petem letu edine in nedeljive republike.

Bonaparte, poveljujoči general italijanske armade.

Ljudstvu v goriški pokrajini!

Nepravničen strah se je širil pred francosko armado. Mi nismo prišli zato, da bi osvajali in ne da bi spreminjali vaših šeg in vaše vere. Francoska Republika je prijateljica vseh narodov. Gorje kraljem, ki so tako bedasti, da se z Njo vojskujejo.

Duhovščina, plemstvo, meščani! Ljudstvo, ki živiš v goriški pokrajini! Otresite se slehernega nemira. Mi smo dobri in človekoljubni. Opazili boste, kako se razlikuje svobodni narod od dvorov in njihovih ministrov.

*) Francoski revolucionarji so odpravili staro štetje mesecev in uvedli novo razdelitev leta. Tudi mesece so drugače nazivali. Revolucionarna razdelitev leta in mesecev na razdobja po deset dni (dekade) pa ni niti revolucije preživela.

Nikar se ne vmešujete v stvar, ki se vas ne tiče in jaz bom ščitil vaše osebe, vašo lastnino in vašo vero. Pomnožil bom vaše svoboščine in vam vrnil vaše pravice.

Za tem uvodom je napisanih osem členov s posebnimi določbami. Prvi določa, da se mora brž drugi dan začeti opravljati božja služba kot prej. Ta člen je bil važen, ker so na Francoskem jakobinci zabranili bogoslužje. Šesti člen ohranja vse civilne in kazenske določbe. Sedmi odpravlja vse avstrijske upravne določbe; ostali člani pa uvajajo novo »Centralno vlado« za Goriško obstoječo iz 15 odličnih Goričanov. Ta vlada, ki je še isti dan ob petih prisegla, je zbirala vse davke, ki so se prej stekali v cesarsko kaso, in jih uporabljala za javne potrebe. Napoleon je modro pustil deželi vso samoupravo, ni se dotaknil ljudski pravic in šeg ter je na tak način utrdil svojo oblast.

Bonaparte je Goričanom naložil spočetka vojno kontribucijo 300.000 goldinarjev. Potem jim jo je znižal na polovico. Centralna vlada je imela nalogo, da ta vojni davek pobere. Ko je Napoleon vse te zadeve uredil in so mu njegovi generali odprli pot ob Soči na Beljak, je Napoleon preko Kanala in Bovškega ter čez Predel dosegel Masenov armadni zbor. Pri Trbižu so bili Avstrijci znova tepeni.

Med tem so se pa že pojavila znamenja miru. Francozi so se v deželi komaj toliko vsidrali, da so prav marljivo pobirali »fronke«, t. j. davščine, ki jih je kmet moral odrajtati v francoskih frankih. Ta nova davčna uredba je Francoze najbolj prizamerila našim ljudem. Zato so bili vsi zadovoljni, ko so čuli, da se cesar v Ljubnem na Štajerskem (Leoben) pogaja z Napoleonom. Vsled predhodnih mirovnihi določb so Francozi že 27. maja zapustili Gorico. Mir med Avstrijo in Francosko republiko je bil pa šele oktobra meseca podpisan v Campoformiju pod Vidmom.

Prva točka campoformijske pogodbe pravi: »V bodočnosti in za vedno bo trden in neprekršljiv mir med N. V. cesarjem itd. in francosko republiko.« Ta »neprekršljivi« mir je pa trajal komaj dobri dve leti. Potem so se znova vnele vojne med Francom II. in Napoleonom, ki je že tudi nosil cesarsko krono. Po naši deželici so spet hrumele tolpe divjih vojščakov od raznih regimentov in generalov. Ljudstvo se je križalo in stokalo, ko je plačevalo krvni davek cesarju in je še trikrat poslušalo pokanje francoskih mušket. Po štirih vojnah z »Napoleonom« si je vedelo marsikaj pripovedovati ob večerih pri tlečem panju na ognjišču in še brezzobi ded je povedal, kako so si v tistih časov žalostno peli »Bežimo, bežimo, Francozje gredo . . .«

Vsak bodi naročen na „Naš čolnič“!

Lojze Golobič:

Tine in Tinka.

I.

Nedelja v poznem popoldnevu. Februarsko solnce se bolno plazi na zapad: kakor da lega za večno, tako neskončno trudno tone. Še zadnjič odpre oko; dol pod Tabrom za bleste srebrna pivška polja, kot bi rasli biseri iz njih, na slivah se zazibljejo težke kaplje kot beli cvetovi . . . Pa padel je zastor, še tisto malo luči je ugasnilo. Široka snežena ravan se odgrinja ne več v blestečem srebru; sladka večerna barva lije čez sprostrt bel prt. Nekaj kot vdana molitev, ki jo moli zvon na grobišču tam za holmi, je v tej barvi: kot bi belega cvetja nasul od Tabra do Jurščanov in svete Trojice in preko Knežaka, kjer pase gospod Janez ovce še v ledenih nočeh, bolne

in zdrave . . .

Od fare se vračajo po mehki beli stezi fantje in dekleta, člani in članice »Katoliške prosvete«. Igrali so Finžgarjevo »Naša kri«. Tine, Jože, Andrej, Miha gredo naprej, za njimi Tinka, Anči, Lojzka in drugi.

Še jim je v misli dvorana; samozavest jim budi priznanje, nikoli še niso dali takega farani: ob koncu igre vstane vse občinstvo in kliče po imenu igralce in igralke, naj se še enkrat pokažejo . . . Še se odpre zastor in venec iz zelenega bršljana zleti tik pred Tineta in Tinko, ki sta stala sredi odra.

»Živel Tine, živela Tinka, par po božji volji!«

»Še pred gospodom opravita,« se nekdo spomni,« pa bosta zares mož in žena . . .«

»Ti, Tine,« sproži Anči besedo, »ti, Tine, si naš prvi. Brez tebe bi danes ne dobili venca; komaj se mi zdi, da si Tine . . . Še vedno stojiš pred menoj — Janez, ki se radi svojega dekleta klati po gorah in pobija Francoze . . .«

»Beži, beži, Anči, kaj boš, kar ni res,« se brani Tine, »kaj jaz! Ti, Anči, ti žel! O, tako si bila mati Tinkina, da sem te še jaz zval mater kot svojo doma; še spomnil se nisem, da mi nisi prava.«

»Pa Tinka,« začne zopet Anči, »ti si bila živa v igri. Ti in Tine, oba sta živela. Mi pa smo vedeli, da smo na odru, zato nismo živeli . . .«

Do je še tvoj brat, Tinka, da je še vaš Tone, znal kot Tine. Zadnjič mi je govoril čez plot, ko sem zajemala vodo, da bi prišel k nam, pa smo preveč klosterski: nič ne pijemo, nič ne plešemo . . .«

»Njega več nihče ne reši,« žalostno odkrije Tinka, »ti potepi ga zvabijo, ne vzdrži več doma. Ko se napravi večer, zažvižga nekdo

na vrtu — in že zleti . . . Včasih sem mislila, da je skovir; vabijo ga. In če ni večerje, gre brez nje. Dosti sva molili z mamo, čakali, upali, prosili ga — vse zaman.

Tiho, da ni nihče videl, nihče slišal, si je Anči odgrnila srce: Te lovadil bi z nami, pel bi, pošten bi bil — in morda, morda bi kdaj zvedel, kako je v mojem srcu . . . Tako pa je konec, le meni bo ostala v srcu rana . . .

Med orehi se odkrije bela hiša. Iz nje sunkoma prestaja fantovska pesem. Hripavi glasovi se zaganjajo drug v drugega, tako da pesem izveneva v vreščanje.

Do praga se priziblje kuštrav fant. Nasloni se na podboj in blodno zastirni na kup snega, ki so ga otročaji navalili pred hišo. Pravzaprav nikamor ne gleda in niti ene misli nima: čuden svet je v njegovi glavi: brez življenja, brez smotra . . . Počasi dvigne glavo in ugleda Tineta in Anči in sestro Tinko in še druge. Izpusti podboj, zasuče roke in zauka. Hripavo hreščoč glas udari v večer. Pa znova se mora okleniti vrat, sicer bi se zvalil na mrzel kamen . . .

»Hej, hoj, halo! Kar k nam! Ravno prav: deklet nimamo. Harmo- nike se zvijajo — pa ali naj se vrtimo z metlami? Še teh je pri tej bajti samo ena, he, he . . . No, Anči, kaj gledaš, kot da me ne poznaš, sosed tvoj sem, Tone; in fant tvoj bom, če me maraš, pa ne samo za danes, za zmiraj . . . hej, kar naprej.

Tine, kaj stojiš, pripelji no svoj bataljon k nam. Dolgo ste se prašili v »Domu«, prav je, da si malce poplaknete grla. Ej kuš, lušno bo še nocoj, kar noter, kar noter, plačam jaz, no, le brž!«

Z eno roko se je lovil za podboj, z drugo vabil.

»Ne zameri, Tone, rad te imam, rad bi ti ustregel, pa ne morem. Pravila nam branijo hodit po krčmah.«

»Res je, Tone,« je Tinetu pritrjevala družba, »ne smemo, smo vseeno prijatelji.«

»E, nič prijatelji, noter pojdite, ali pa vas ne pogledam več. Šleve ste, če si ne upate noter zato, ker je v vaših papirjih zapisano, da ne smete, šleve, šleve . . .«

»Šleva je tisti, ki si ne more niti enkrat odreči, da ne bi šel razgrajati v krčmo,« je zdražilo Tineta.

»Bajtar, seveda ti si lahko odrečeš, ki nimaš nič . . . Tako ščenè, pa ti zijà za našo Tino! V koruzo pojdi, na kol zlezi, tam je zate, vrane boš imel mesto deklet . . .«

»Sram te bodi, divjak!« je zaihtela sestra Tinka.

»Sram . . .« je prebledela Anči.

V Tinetu je divjalo do brezuma. Šel bi, udaril bi ga po ustih, zlobnega žaljivca. Pa kaj bo z dekleti? Njegovi pajdaši bi planili iz krčme, brezsrarneži . . . Kako bi odgovarjal on, predsednik »Katoliške prosvete«, očetom in materam za njih hčere in sine, ki so jih dali društvu kot cerkvi? Utrnila bi se zvezda društva. Govorili bi: pridigajo mir, ljubezen. Boga, pa se tepò kot tisti, ki ne poznajo ne društva, ne cerkve, ne doma, ne očeta ne matere . . .

Pa še nekaj se je vzdignilo v Tinetu: Tinka — je njegova sestra . . .

Zagrebel je v dno srca gnev — in odšel za družbo.

Brez besede, brez pogleda so šli.

V Anči se je nekaj razklalo. Z grozo čuti: nekdo grabi za njenim srcem, izžema ga med strašnimi ledenimi dlanmi. Pa ne more za-

kričati, ne more ga suniti v obraz . . . Naj ga iztrga, izlije iz njega vso kri, naj ga pohodi . . .

Prva laž se ji je odstrla: Poleg matere je v njenem srcu, nikogar ni zraven; vse mu veruje: dober je, a slab, pa ni krivde v njem; krivdo nosijo drugi, ki ga vabijo. A našel bo novo pot, ona mu jo bo odrgnila — in, in vse bo prav . . . Ne, ne! On je zlobnež, on je živina, on je vampir, ki izpije srce in gre . . .

Od praga so vreščali pijani klici: Šleva, berač, bajtar . . . Tedaj Tinka ni več strpela. Stopila je h Tinetu prepadena na smrt. Ulovila mu je roko in solzna zaprosila: »Tine, odpusti mu, saj ne ve, kaj govori.«

»Radi tebe, dekle,« je zamolklo golčal Tine.

»Tepec si, Tone!« so ga zbadali fantje, ko se je vrnil k mizi. »Pred teboj je bil, nisi ga! Bal si se ga! Šleva si, prav je rekel . . . Tudi mi pravimo, da si.«

»Tiho, berači!« je zarjul.

Plačeval je zanje, zato so nehali. Le tisti, ki je rad videl njegovo sestro Tinko, je hotel jezo do Tineta razpihati: »Da, bojiš se, za tvojo sestro lazi, razčesnil bi mu glavo s polenom.«

»Uh,« se je jadir, »in tiste ki so bile z njim, so mu dale prav, njemu, bajtarju, meni so se rogale, da sem slabič. Prokletu, strl bi ga . . .«

»Nič ga ne boš,« je netil Matevž, ki ni mogel Toneta; žgalo ga je, da mu Tone večno oponaša beraštvo. »Zdaj, ko ga ni, se čeljustiš, prej bi se izkazal. Anke ne dobiš nikoli, mara za postopača; Tinko bo vzel Tine, da veš.«

Kot gad je vsekal: »Hudič beraški, ki nikdar ne pokažeš okroglega, molči, če ne . . .«

Stisnil je pest in vihtel z njo: »Če se to zgodi, pri priči vzemite kramp in mi razkoljite glavo . . .«

(Dalje.)

Dr. J. Jeraj.

V jutranjem solncu.

Brez toplih žarkov.

Niso vsi ljudje tako srečni, da bi imeli svoje hiše, njive in travnike ob solnčnih brdih, prostranih dolinah. Marsikateri dom se nahaja v kotlini, kamor ne posije noben topli solnčni žarek, kjer leto in dan mineta brez pravega veselja v vedno hladnem, mrzlem podnebnju.

Tudi vsem otrokom ni prisojena solnčna, jasna, vesela mladost. Marsikateri izmed vas se je že v rani mladosti skrilo ljubo solnce, ko vas je zadela največja bol, ki more raniti mlado otroško srce — umrla vam je dobra mati. Nenadomestljiva izguba je bila za te, če nisi mogla piti iz srca materine ljubezni, posebno še takrat, ako so bila tista srca, ki bi naj nadomestila materino srce, mrzla in hladna.

Mogoče nisi bila tako nesrečna, da bi izgubila mladostno solnce svoje sreče, svojo mater, pač pa si hčerka ubožnih starišev. Nimate doma ne vrta, ne igračk, temveč samo ozko, zaduhlo, vlažno stanovanje. Na ognjišču ne pojejo prešerne, vesele pesmi, polno, bogato naloženi lonci, na njem sedi skrčena suhljata žena uboštva. Z uboštvom

pa se je utihotapila bolezen v hišo. Mlada rastlinica, otroček nedolžen, hira, se suši in zgineva v bolniški postelji, kakor rastlina, ki ji je strupena slana ugonobila sok in žilice ter zadala smrtni udarec. Srce ti krvavi, ako stopiš v tak brezsolčni dom, med tako brezsolčno mladost.

Ta mladost je nepremagljiva, neizčrpljiva, večna kakor življenje. Živega življenja ne moreš uničiti, sredi med nerodovitim kamenjem požene zelena kal in nad nerodovitnimi razvalinami triumfira življenje, tako tudi v večno mladem otroškem srcu. Otroška srca so dostikrat neverjetno junaška. V pomanjkanju in bolezni ohranijo svojo vedrost, najmanjši solčni žarek, ki zajde v njihov dom, znajo ujeti in ga s svojim bogatim srčecem spremeniti v celo solnce, ki ožarja in razveseljuje vse domače, od skrbi sključenega očeta in od pomanjkanja izžeto mater. Kljub ledeno mrzlem vetru ohranijo otroci svoj cvet, znajo čudovito iznajdljivo vzbuditi veselje. Kjer se ti zdi vse puščeno, zavito v megleno sive megle, znajo otroci vzbuditi tiho žareče iskricice veselja. Kako iznajdljiva so ta majhna, otroška srca, kako radodarna, kako velika v življenski modrosti. Otrok je ravno tisti, ki napravi pusti, brezsolčni dom, veselega in srečnega, otrok je tisti, ki zna napraviti iz trnja rožice, iz hladu toploto, ki ožareva ubožni dom in stan. Tako je mladost sposobna, da se prebije skozi vse težave, ovire, kakor zelena bilka skozi kamenje in pečevje.

Posebej bodi pozdravljena ti mladina, ki moraš v mladosti pogrešati solnce, naj ti Bog pozneje stoterno povrne tvoje bolečine. Če imaš, ti blede deklič, žalostno mladost, tolaži se, za dežjem pride solnce, za nočjo dan. Tudi tebe čaka odrešenje v lepi prihodnosti.

Zanimivosti.

KAKO SE VLIVAJO ZVONOVI?

Dragi bravci!

Vem, da poznate cerkv. zvonove vsaj po njih zunanji obliki, da veste, da so po svoji denarni vrednosti najdragocenejši predmet v naših cerkvah, da stojte med cerkvenimi predmeti na častnem mestu svetih posod, da so posredniki med nami in Bogom, da so po škofih maziljeni s sv. krizmo, da dobi vsak ime svetnika ter jim zato pravimo, da so »krščeni«. Koliko je nevednosti glede sestavine zvonov!

Neka mestna cerkev je prejela od države tri nave zvonove. G. župnik je takoj spoznal, da so zvonovi slabi ter jih je zavaroval proti ubitju. In res, dva sta se že ubila. Zdaj je bila vrsta na zavarovalnici, da plača prelitje. Toda gospodje v zavarovalnici so se začeli temu ustavljati, izgovarjaje se, da so zvonovi po vrednosti zvonovine iz »tretje vrste«, da vsebujejo najslabši in najcenejši material in zato da mora biti zavarovalna odškodnina nizka.

Po njih »znanju« da spadajo v »prvo vrsto« zvonovi iz zlata in srebra, v »drugo vrsto« iz bron in v »tretjo vrsto« iz ostankov prvih dveh vrst.

Vse to je iztuhtala nevešča domišljija teh gospodov. Glasu zvoná škoduje zlato ali srebro prav tako kot vsaka druga kovina. V zvonu ne sme biti drugega kot čist bron, t. j. 78% čistega bakra in 22% čiste gina (kositra). V naših povojnih zvonovih je več bakra in manj gina. Tak bron je mehkejši, zvon manj nevaren za ubitje, ima pa slab, nejasen, kotlast glas. So pa tega krive še druge nepravilnosti, ki jih spodaj prilično omenim. Kako je torej z zvonovi?

Ko se naročijo pri zvonarju, si ta izgovarja dva in tudi tri mesece časa. To kaže, da zahteva vlivanje mnogo dela. Glavno delo odpade na predpriprave in teh je čvetero: 1. Naprava jedra, 2. osnutje kalupa (modela), 3. izdelava plašča in 4. odločitev kalupa od jedra. O tem podrobno prihodnjič.

Domače šege...

OGNJIŠČA.

Kar je za Gorjane velika zelena peč v hiši, to je za Vipavca in Kraševca — ognjišče. Na njem se odigra pretežni del družinskega življenja. Že mati z dojenčkom v naročju sedi na stolčku ob plapolajočem zublju in greje svoje dete.

Z žarečimi očmi poslušajo otroci na ognjišču pravljice, ki jih pripoveduje očanec. Tu se sklepajo kupčije, tu se tajno, kot žerjavica pod pepelom, vnema prva ljubav, sem se zbirajo sinovi in hčere za svete praznike iz tujine, na ognjišču zre motno oko starčevo v pojemajoče glavne, iz katerih se otreša pepel — znak človeškega življenja.

Ni čuda, če skušajo gospodarji in gospodinje napraviti ognjišče kolikor mogoče udobno in prikupljivo. Dočim so isterska ognjišča nizka, rekel bi skoro za par pedit visoka, se dviga kraško in vipavsko ognjišče dober meter nad tlemi. Obrobljeno je ognjišče navadno z lepo sekanim nabrežinskim kamnom, ki se v lokih sklepa na treh straneh. Vmesen vrhni prostor je tlakovan z opeko. Okrog in okrog ognjišča so na dveh straneh postavljene klopi, na katerih se greje družina. Včasih so na Vipavskem rabili le trinožne stolčke, ali majhne, čedno izrezljane klopice.

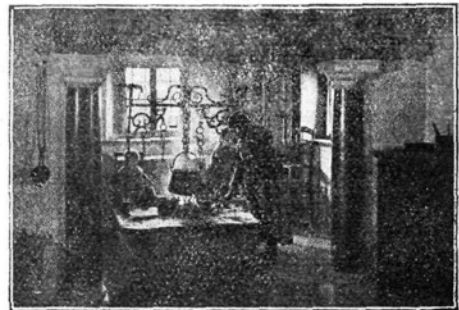
Na sredi ognjišča je prostor za ogenj. Gospodinja poklada polena na zglavnik, t. j. železno stojalo, ki je ponekod zelo lepo okrašeno, ter nosi na vsakem koncu železen koš za majoliko, v kateri se je grela pijača. Na dveh stranskih priveskih visi

železno orodje, ki ga uporablja gospodinja pri popravljanju ognja. Med to orodje štejemo klešče, žezel, s katerim jemljejo z ognjišča pepel in strgulico, s katero popravljajo ogorke.

Izpod sajastega kamina, v katerem se pozimi suši in kadi svinjina, visijo železna vešala. Z ročajem se lahko dvigajo in nižajo, kakršne velikosti je že bakren kotel. Lonce so nekdanj pokrivali z lepimi bakrenimi pokrivačami, sedaj pa so to navado iz zdravstvenih ozirav opustili in obešajo pokrovke, po velikosti razvrščene, na zid.

Spredaj nad ognjiščem se dviga povprečna napa, ki ima eno ali več polic, na katerih so spravljene lonci, mlinček, možnar s tolkačem, kozice itd. Ostala posoda se nahaja v lesenem žličniku, ki visi na kuhinjski steni. Napo nosijo ponekod zelo lepi, kamniti stebriči.

Pozimi se zbere zvečer na ognjišču staro in mlado. V kaminu buči veter. Semtertja udari burja skozi kamin in razpiha dim po vsem ognjišču. Nič zato! Malo se skremžijo obrazi, semtertje se posveti kaka prisiljena solza, pa zopet zaplapola ogenj in obseva svetle obraze, ki gledajo, kako gospodinja

meša v kotlu polento. Svoje dni so delali na ognjišču tudi v veliki pini maslo, žurili turšico, strgali krompir itd.

Novi čas podira ognjišča in zida štedilnike. Mogoče je iz praktične strani to boljše — vsakdo ve, da ga je na ognjišču marsikdaj peklo v kolena, a zeblo v hrbet — vendar se zdi, da so podrti ognjišča večkrat podrla tudi vzajemno družinsko živ-

ljenje. Prišla je k hiši »ta mlada« in zahotela po »nobel« štedilniku. Vnel se je preprič med mladimi in starimi, ki so dolge veke nekako prirastli na ognjišče in se le s težavo ločili od njega. Navadno je tako, da nove stvari niso ravno srečonosne.

Bodi kakorkoli — to vemo, da se je na naših ognjiščih odigral velik kos našega narodnega življenja, običajev in — družinske vzajemnosti. Kjer to izginja, tam ne morejo nuditi nadomestila niti novodobni štedilniki. Naj bi bile nove hiše, čeprav so brez ognjišča, vendarle ognjišča starega preizkušenege slovenskega poštenja!

ZAG'VARJANJE.

(Proti kačjemu piku. — Po originalnem izročilu napisal L. Zorzut.)

Če še živi oni naš vražar iz Gor. Brd, naj mi ne zameri, da objavljam njegov tajnostni, čudodelni recept. — Cel »obred« se izvrši tako:le: Vražar položi ranjencu s kačjim pikom — med obe roki košček kruha, a nadtem kruhom z vso skrivnostno pobožnostjo izreče svoje zag'varjanje:

»Kristus in svet Peter so po svetu hodili po gorih, po dolih.

Pridejo v en' dolin',

tam zagledajo strupenega možá.

Kristus ga vpraša: »Kaj delaš tu ti strupeni mož?«

»Jaz nisem strupeni mož,

jaz sem strupeni modras,

kateri imam pod mojim žigrastim hrbtom dvainsedemdeset strupenih žil,

kamor jaz z mojim špikastim jezikom piknem

in kamor jaz z mojim rogatim repom žvagnem;

mora tam vse mrtvo ostát'!»

Kristus mu odgovori:

»Jaz pa imam petinsedemdeset arcnij

in kamor ti s tvojim špikastim jezikom pikneš

in kamor ti s tvojim rogatim repom žvagneš,

mora vse zdravo ostát'

in ti na mestu vkrepát'!»

Bolnik je ves čas mirno poslušal, ko pa je vsa ceremonija končana, vrne vražarju čudežni kruh, a on seveda — očiščen od strupa — ozdravi. — Naj bode briški čudodelnik brez skrbi, ne bom ga šel izdajat, pač pa ga bom priporočil onemu, ki ga »pikne« in »žvagne« strupeni modras.

Pisma uredniku.

Fr. Humarju z Banjšic: Takole pišeš: »Prišedši domov od raznih opravkov, sem vzel v roke »Čolnič«, ki mi je došel po pošti. Še predno so mati skuhalo krompir, močnik in zelje, sem se ga lotil čitati. Prav nič me ni vleklo k večerji. Bral sem in bral in čim dalje sem se mudil pri čitanju, tem lepši se mi je zdel »Čolnič«. »Ta bo pravi,« sem dejal. Pomenki so me privezali na vsebino. Članki o svetu in ljudeh, ki žive v njem so zelo primerni posebno za nas, ki sedimo doma pri peči ali za ognjiščem. Kar naenkrat se ti zdi, da sediš v španskem amfiteatru pri bikoborbah, ali da gledaš one strašne čase, ko je kuga morila naš rod na Goriškem. Mati nas pokliče k sklepi. V eni roki držim žljo, v drugi »Čolnič« in čitam o trapistih, Rinkovem Jožetu, ki je »kljuke pucal« po Hrvaškem itd. Govorimo in govorimo. Zdaj ne čitam le sebi,

temveč tudi domačim. Vse zanima list. — Veste, kaj bi si še želel? Dve stvari: Prvič, da semtertja pride v »Čolnič« tudi kak opis, odkod mraz, toplota, veter, dež — z eno besedo: majhen koticek naj bi se odločil za prirodoslovje. Druga moja želja pa je, da bi mi gosp. urednik oprostil moj lepopis in pravopis. Zaslužim ne-le 5, ampak 15 po starem štetju! — — Dragi France! Glede prve želje Ti sporočim, da jo bom skušal upoštevati, če bom našel moža, ki se na take stvari »zastopi«. Glede druge želje pa vedi to: Poznam odrasle študente, ki so hlače trgali po šolah, pa rečem: »Primoj dunaj, da je nihče ne bo stuhtal in sestavil tako, kot si jo Ti!« Samo prevzeti se ne smeš in večkrat moraš pisati! Pozdravi družtenike na Banjšicah!

Minki Možé: Kdo ne bi bil vesel sodelavk pri »Čolniču«! Celo izredno bi nas ve-

selilo, da bi pisale v »Čolnič« tudi naša dekleta! Mogoče bo ravno ta rubrika njim najprikladnejša. Le nič strahu! Zato pa je urednik, da popravlja dopise! Kaj bi pisale? O že vem! Najrajše pesmice, kaj ne? Toz da uredniki imamo ravno pri tej vrsti blaga posebno nabrušene škarje. Sicer je res, da ni treba pesmic ravno objaviti. Če pošljejo dekleta pesmice le v pretres, bom pa rad povedal svoje mnenje. Še rajši bi pa videl, da bi se dopisnice spravile na vrt, kuhinjo, pristno nošo itd. Tu je njih pravo polje. O tem pišite! Poslano pesmico bom pa le priobčil. Naj navduši vse sosesstre!

Čolnič naš majhen je,
a vendar prostora je v njem
za brate, sestre vse,
ki družijo jih isti namen.
Hej! Ti krmar, le glej,
da temna nas noč ne vlovi!
Kako naj gre naprej
čolnič, če krmar ga pusti?
Lepo jaz prosim Te,
moj vrli in čvrsti krmar:
daj veslo še zamé!
Postati Tvoj hočem mornar!

Katrin Stanko: Vesel sem, da tudi mlajši naročniki lista pošiljajo prispevke za »Čolnič«. Pregovor pravi: Kar se Janezek ni učil, tudi Janez ne zna! Seveda ne smete misliti, da bodo vsi vaši proizvodi zagledali tudi »beli dan«! Urednikov pogled je temen in silno izbirčen. Saj ga poznaš, kaj ne? Rad bom pa popravil vaše sestavke in jih vrnil s pripombami seveda. Kdor bo vztrajal, lahko doživi dan, ko bo s presradostnimi očmi čital svoje prvence v listu. — Domišljijo si pokazal v sliki »Otroščiček je sanjal...« Ko bi le slovnica ne bila tako trpka! »Briske Termopile« so sicer čeden prizorček iz naše narodne zgodovine, a vendar ti jih vrnem, ker so pisane preostro. Boš že vedel zakaj! — Velja, da pišete in se vadite. Vaja napravi mojstra!

Angela Maraž, Števerjan: »Veliko deklet je po deželi, ki iščejo službe v mestih. Dostokrat pa najdejo slabo mesto. Ali ne bi »Čolnič« skušal objavljati primerne ponudbe za službe? Kaj menite, g. urednik?« — Posredovanje za službe je težka reč. Mišlili smo že na to. Prav rad bom odločil

posebni kotichek, kjer bodo poštene gospe in pridna dekleta lahko objavljale tozadevna vprašanja.

K. Trošt, Slap. Ne vem, ali si hudomušen, ali maščevalen. »Jarem sv. Lukeža« je zelo nerodna in vsebinsko precej debela storija o dekletu, ki se je postarala, pa si želi ženina. Veš kaj, dragi moj Karel, želitev Tvoje Jerice prav lahko počaka nele posta, temveč drugega pusta. Znabiti bo do takrat že poročena. Medtem jo pa pusti v miru! »Naš Čolnič« ni »Čuk na pal'ci«. Upam, da tudi Ti ne boš plačeval »davka na samce«! Pozdrav!

Stanka R. v I. »Veliko tovarišic imam, pa tako malo prijateljic«, tako tožiš. Hočeš, da Ti povem razliko! Tovarištvo in prijateljstvo ni eno in isto. Tovarišice so vse tiste, ki s Teboj skupaj živijo, delajo, bodisi v društvu, v vasi, v tovarni ali pisarni. Tovarištvo ne temelji toliko na notranji srčni ljubezni in zaupanju, temveč bolj v zunanjem skupnem delu in življenju. — Prijateljstvo pa ni samo zunanja skupnost ali sodelovanje v istem poklicu, temveč notranja zveza duš, ki naj ustvari trajno ljubezen in brezpogojno zaupanje med njima. Tovarištvo se spreminja, prijateljstvo se nikoli ne neha. To ni samo čustveno nagnjenje, temveč preizkušena duševna sorodnost. Bog Ti daj pravih prijateljic!

France Terpin, Števerjan. — Malo si se zakasnil, kaj ne? Priobčim par stavkov iz Tvojega zelo poučnega pisma! Takole mi pišeš: »Prav, da ste pozvali fante z dežele, naj pišemo v »Čolnič«. Sicer je naša roka okorna, a vaja napravi mojstra. »Čolniča« sem zelo vesel. Vse letnike imam spravljene, na vsakega sem zapisal številko in ga sam zvezal. Največkrat čitam uvodne članke, ker so za značaj najbolj poučni. Vesel sem tudi slik v »Čolniču«. Čez več let se bom spominjal dni, ko sem delal v društvu in društvena slika mi bo klicala v spomin najlepše dni mojega življenja. Zakaj vsako društvo ne priobči svoje fotografije? Saj ne stane veliko. Za svojo osebo lahko rečem: Ne mogel bi izhajati brez lista, koj je »Čolnič«. Najtoplejše ga priporočam vsem!

Meh za smeh.

Ciril Pušarjev:

Vražar.

MORČ je spet prišel v vas. Že nekaj let ga ni bilo in Bog ve, da bi bila njegova prisotnost rešila marsikako bitje grenke smrti. Znal je »na garantirani način panati kačji pik«, poznal je točno hudobno sosedo, ki je urekla najboljšo kravo in ni mu bilo skrito, da se o polni luni spočeto tele porodi pol junec pol krava. Koliko je že bilo nesreč, ko je bil odsoten! Sam sveti Kvirin ga je obrnil v našo stran v blagor družine in živine.

Čutovka je imela dvajsetorico ovčjega. Mož je bil umrl in ni pustil ne sina ne hčere. Edino njeno premoženje sta bila stari koštrun lko in njegova žena Kodra. Zveza je bila blagoslovljena. Iko in Kodra sta tekom let postala srečna roditelja kupa otročičev = jančkov. O priliki najnovejše družinske sreče je Kodra stegnila vse štiri proti luni in ni več zablejala, le s tožnim očesom se je poslovila od slabše polovice. Ko je Iko videl proti nebu obrnjene nožice svoje ljubljene, ga je tako presunilo, da je tudi on storil isto. Prevelika bol mu je raznesla srce. »Božji žlak ga je zadel« je tožila Čutovka — Od tedaj ni bilo več sreče. Zdelo se je, da je prišlo prokletstvo nad to kosmato družino. Ovce in koštruni so jedli in pili, zajemali iz vrhane čaše opojnost, a potomcev ni in ni hotelo biti. Tako je bilo prvo leto in nič drugače drugo leto. In tu je stopil čez prag rešenik Morč.

»Začarano, vse je začarano. Sam ne vem, kaj me je prignalo ravno v vašo hišo. Toda sedaj hitro, hitro, da rešimo živalce in vzbu-dimo nov rod!« In je narekoval: »Botra! Prinesite kilogram volne in trideset petelinjih peres; nato si oba poreževa nohte s prstov na rokah in nogah in videli boste, da Morč res nekaj zna in da ni kvantač.« Peljal jo je do hleva. Tam je izkopal pod pragom luknjo, ki je segala v hlev in ji velel, da naj se vleže tako, da bo imela usta in nos v izkopani jami, vrata pa je zaprl. Nato je vžgal vso mešanico, da je smrdelo kakor v peklenskem kotlu in je vpil: »Le vlecite sapo na-se, le vlecite močno, močno . . . Le korajžno, čim dalje tem bolje. Le še, le še . . . in je neprestano kuril in pihal, da je cvrlo in šumelo, a tudi neusmiljeno smrdelo. »O moj Bog, saj ne morem več,« se je oglasalo med krehanjem in kašljem odznotraj. »Potrpite, potrpite le še malo in živinca je rešena. Spomladi bo mladeži, da ne boste vedela, kam bi ž njo. Sedaj pride glavno: Cinzjus percinzjus, kalamonjus kaštronjus, Patrus, fili, špiritur. Amen, amen, amen . . .« In je pihal in podpihaval, a žena je pojemala prenasičena dima in smradu, ki je puhtel iz volne, petelinjiga perja in nohtov.

Odprl je vrata. Zrak je poživel napol onesveščeno in pogled na dobrotnika jo je vzravnal. Bila je v dušo prepričana, da je njeno premoženje premajhno, da bi vredno poplačala čudodelca. Ne da bi rekla besedo, je odvezala najbolj rejenega koštruna in mu ga dala: »imejte kot malo nagrado.« Morč je nekoliko mrmral o nehvaležnosti in prevelikem trudu, ki je več kot tega plačila vreden, a je žival kljub temu sprejel. Iz vasi je bil po sreči pripravljen voz v trg in Morč je

privezal koštruna nanj. Oddrdrali so in ko je Morč prišel pred svojo hišo, je videl, da je koštrun medpotoma skočil z voza in se zadavil. Vse je bilo scefrano, raztrgano in povaljano, le iz razbite glave je molel dolg jezik kakor v zasmeh: tu je tvoje plačilo. Koža proč meso zanič!

Koliko je bilo spomladi mladih, prašajte Čutovko, Morča pa povabite prihodnjič vi, če imate smolo pri živini ali družini.

Predpustne.

Iz življenja umetnikov.

Nekoč na deželi — v večjem kraju je bilo — je imel režiser vaje. Uprizoriti so nameravali igro, ki se vrši nekje na Ruskem. Pred glavno skušnjo je sklical režiser igralce »k raportu« in jim zabičaval: »Da si dobro zapomnite, kar vam bom povedal! Igra se odigrava v Rusiji, kjer je tak peklenski mráz, da vreli čaj zmrzuje nad ognjem. Zato nosijo Rusi kosmate kožuhe. Da mi ja kak zlodej ne pride jutri k glavni vaji brez kožuha!« — Drugi dan so res dohajali igralci in igralke v kožuhih, kučmajkah in starih kosmatih »rekelcih«. Le Tomzlnov hlapec, ki je bil ubog kot cerkvena miš, je prišel v navadni obleki. »Viš ga, zlomka, saj sem vedel, da ta tepec ne bo prinesel kožuha,« je rentočil režiser. »Ne zameri,« je dejal fant, »kožuha nisem mogel dobiti, celo kocov ne, ker so šli konji v mesto. Zato sem si pa oblekel tri hlače. Ni vrag, da bi me zeblo!«

Presneti umetnik! — V nekem slovenskem mestu živi odličen gledališki igralec. Umetniki so pa umetniki in vsak pase svoje muhe. Naš gledališki umetnik ima poleg dobrih navad tudi to grdo razvado, da se večkrat na teden brije, pa nikdar brivcu ne plača.

Tako je prišel nedavno v brivnico. Molče se vsede, mojster ga namaže z milom in ga obrije po eni strani. Kar naenkrat preneha in reče: »Gospod, celo leto brijem vaše kocine za to, da vi iz mene norce brijete. Danes dovolj! Zbogom!« »Ej, zlodja,« reče umetnik, »saj ste me samo na pol obrezali! Vsaj celega me obrite!« »Da, gospod, kadar boste plačali!« Tedaj umetnik vzroji, vpije in cepeta z nogami, obriše hitro milo z druge polovice lica in jo s pro-

testom odkuri iz brivnice naravnost v sosednjo brivnico. Ko vstopi, zavpije na ves glas: »Vrag ga vzemi, tega mazača! Vsega bi me kmalu porezal. Polovico glave sem mu pustil razmesariti, cele pa ne. Dajte me vi briti, tja ne grem več!« Mojster ga brije, če pa umetnik plača, o tem ne ve nihče, najbrže niti mojster ne. Taki so umetniki!

Prevelika navdušenost. — Odličen francoski znanstvenik-zgodovinar je z vsem ognjem pisal zgodovinsko razpravo. Pri svojem navdušenju pa ni opazil, da mu je zmanjkalo papirja. Zato je navdušeno pisal celo poglavje — na mizo.

Anatol France je bil znan francoski pisatelj, ki je umrl v visoki starosti l. 1921. Ko je bil za svoje krasne spise odlikovan s tem, da je postal član francoske akademije, mu je hotela častitati tudi princeznja Matilda. Povabila ga je, naj jo v četrtek ob 11. uri dopoldne obišče. Pisatelj je pozabil na vabilo. Kar naenkrat se spomni, da je ura 12 in hiti k princezinji. Prav nerodno se je opravičeval, naj mu oprostí, da je zamudil eno uro. Princeznja se mu prijazno nasmehne in reče: »Dragi gospod! Niste prav nič prepozno prišli, temveč — celi teden prezgodaj!« Sedaj se je šele pisatelj spomnil, da je prezrl dan in prišel en četrtek preje, kot je bil vabljen.

Louis Veron je izdal knjigo spominov »Memoires d'un bourgeois de Paris«, kjer pripoveduje, da je nekega dne dobil tole pisemce od De Saint-Auge, urednika pariškega časopisa »Journal des Debats«: »Dragi moj prijatelj! Posodite mi 500 francov. Vi ste v vsem tako srečni, da vam jih morda enkrat vrnem.«

Naši ljudje.

Letošnjo zimo so fantje po deželi podpisovali pole z alojzijanskim življenjskim pravilom. Te pole so bile zvezane v poseben album, ki ga je v imenu slovenskih fantov nesel po božiču v Rim akademik g.

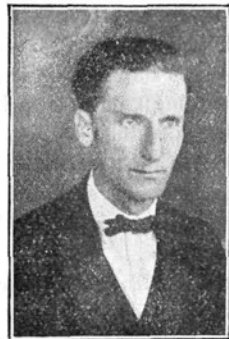

Avg. Čuk. Na sliki vidimo zastopnika slovenskih goriških mladeničev o priliki Alojzijeve proslave v Rimu. — Pred sv. očetom se je zbralo 37 narodov iz celega sveta. Na tisoče in tisoče fantov se je poklonilo Zavetniku mladine. Sv. oče jih je sprejel v posebni avdijenci. Posebno toplo je pozdravil papež zastopstvo mladeničev iz Mehike, kjer cerkvi sovražna vlada kruto preganja katoličane. V imenu slovenskih mladeničev je pozdravil namestnika Kristusovega delegat iz Ljubljane. Drugi dan se je vršila v cerkvi sv. Petra slovesna peževa maša. Na grob sv. Alojzija je bil položen tudi album s 5000 podpisi slovenskih fantov iz Goriške. Pristrčna hvala zavednim mladeničem, ki so v naši škofiji nabrali ogromno večino podpisov! Vseh podpisov iz naše škofije je bilo okrog 5400. Naša organizacija se je torej sijajno postavila in dokazala s podpisi in številnimi duhovnimi vajami, da ni katoliška le na papirju. Tako je prav!

† Ivan Kavčič. (V spomin na sveži grob.)
»Umreti, bratje, težko ni,
pustiti nade, to boli.«

S temi besedami se je poslovil okrožni svetovavec, preč. g. župnik volčanski od dveh naših fantov, pok. Ivana in pok. Antona Kavčiča, ki ju je dne 7. t. m. zasul snežni plaz na planini Lom. Prvi je bil sedem let društveni predsednik. Ko je letos — kot smo pravkar poročali — odlagal vsoje delo mlajšim močem, ga je društvo enoglasno imenovalo svojim častnim članom. Tisti večer je še navdušeno vzpodbujal zborovalce in kazal na petnajstletno plodnosno delo našega društva, danes nam kliče iz groba in nas spodbuja, da stopimo v njegove stopinje. — Počivaj v miru!

Leopold Sedevčič. (Ob slovesu.) Naša zemlja nima kruha za vse. Zato se teden za tednom poslavljajo naši možje in fantje ter gredo v tužino iskat kruha. Tudi naš predsednik, ki je na Bajnšicah držal več let v rokah društvene vase, je odšel v Avstralijo. Bil je izredno požrtvovalen fant, ki nam je zapustil lepo vrsto zgledov in spominov. Izborno je pel,

rad je igral in kar je najlepše: krepko nas je skupaj držal s svojo poštenostjo in potrpežljivostjo.

Bog naj ga spremlja!

† Matevž Lavrenčič. — Vrhpoljsko društvo in celo faro je zadela tužna vest. Umril je v bolnišnici v Trstu izvrsten mož in vneti dolgoletni društveni delavec. Nikjer ga ni manjkalo, ne pri igrah, se pri petju. Zlasti je pomagal

pri zidanju društvenega doma. Vrlemu možu naj Bog podeli večni mir, blagi udovi in otročičem pa tolažbo!

Prosvetne tekme. Izšla je zaželjena knjižica z naslovom »Zrna«. V njej je obravnavana na zelo primeren način v obliki večerov tvarina za letošnje prosvetne tekme. *Knjižica stane 3 lire.* Razposlali smo jo društvom, predvsem onim, ki so se prijavila k tekmi. Snov je razdeljena v 3 dele: versko>vzgojni, prosvetni in organizatorični del. Temeljito je obdelan posebno versko>vzgojni del. Na videz je sicer težek, toda z razlago bodo tekmovalci prav z lahkoto odgovorili na prevažna vprašanja o božjem bivanju, o pravem osebnem in družabnem življenju. Drugi del obsega pesnike: Prešerna, Gregorčiča in Slomška ter krščanska kulturna delavca: Mahniča in Kreka. V tretjem delu so navodila za zdravo in sveže društveno življenje. Takoj, ko društva prejmejo knjižico, naj si poskrbe za primernega razlagalca in *nemudoma začno s fantovskimi večeri.* Čas je zadnji. Do srede aprila naj bodo tekmovalci pripravljeni.

Denar za knjižico pošljite takoj tajništvu!

Članice imajo posebna vprašanja v knjižici. Odgovore na ta vprašanja bodo postavljala s pomočjo knjižice »Zrna« in knjige »Kadar rože cveto...«. To knjigo naj takoj naroče — ako je že nimajo — pri Kat. knjigarni v Gorici (Via Carducci 2). Knjiga stane v knjigarni 5 lir. Zveza ne prodaja več te knjige, ker jo je naročila samo za tiste krožke, ki so se pravočasno javili. Sicer bo tudi »Čolnič« prinašal od številke do številke potrebno snov iz knjige »Kadar rože cveto«, a objavljanje se bo zakasnelo. Zato naj krožki knjigo čimprej naroče, nato naj jo skupno čitajo in si v zvezek zabilježijo odgovore.

Ona društva in krožki, ki se še niso prijavili k tekmi, ali se tekme ne mislijo udeležiti, morajo do 16. marca vložiti pismeno opravičilo na tajništvo. Zvezni odbor bo opravičila pretresal in stavil določene pogoje. Društva, ki bi se tem pogojem ne pokorila, ali pa bi se ne opravičila, bodo izključena. Fantje in dekléta! Na veselo delo za notranjo poglobitev in izobrazbo!

Okrožne predsednike prosimo, naj nam ponovno javijo predloge za načelnike komisij pri društvenih prosvetnih tekmah. Opozarjamo, da ne sme biti načelnik komisije obenem član društva, kateremu predseduje pri tekmi!

Knjige leposlovne in gospodarske vsebine lahko prosijo društva, ki imajo malo knjig. Pogoji so tile: Društvo je plačalo zvezno članarino, se je prijavilo k tekmam ali vsaj poslalo opravičilo in se obveže, da poravna poštno stroške. Prošnje je treba vložiti *do 20. marca.* Na kasnejše prijave se ne bomo ozirali.

Kako je z društvenim delom? Društva lahko povsod nemoteno vrše svoje društveno delo. Svetujemo članom in članicam, naj imajo pri vsakem sestanku s seboj člansko izkaznico. Vsak nered naj nam takoj javijo in prilože natančna dokazila. Dovoljne so po zakonu *zasebne prireditve*, toda izključno le za članstvo s pismenim vabilom, v društvenih prostorih, vstopnine prost. Za *javne prireditve* je treba vložiti pravočasno na prefekturo priporočeno prošnjo z vsemi potrebnimi prilogami, ki smo jih označili že v prejšnji številki »Čolniča«.

»Mladika« v Gorici javlja vsem bratskim društvom, da priredi na pustno nedeljo in pustni torek zanimivo in zelo šaljivo igro »Davek na samce« ter komične prizore iz ciklusa »Snubači« s petjem, solospeli in zborom. Bratska društva so k tej prireditvi, ki se bo vršila v dvorani Marzičeve, najlepše vabljeni.

Odobritev prostorov za društvene prireditve. Po intervenciji naše organizacije je goriški prefekt glede odobritve prostorov za društvene prireditve odredil sledeče: 1. Vsa društva, ki so že dala prostore kolavdirati in so dobila tozadevno odobritev, naj prilože prošnji ta dokument. Novi kolaudo torej ni potreben. Le v krajih, kjer služi dvorana za stalne gledališke predstave (Idrija), je potrebna nova izrecna odobritev. 2. V onih krajih, kjer društva še niso dala odobriti prostorov, bo ko-

laudo izvršila občinska komisija, ki jo do-
loči podeštat. S tem bo društvom prihra-
njenih veliko stroškov.

Gledališke predstave dovoljuje prefektu-
ra pod pogojem, da je igra cenzurirana.
Zato najnujnejše prosimo vsa društva, naj
nam takoj pošljejo dovoljenja, ki jih je
oblastvo izdalo za dosedanje prireditve, da

napravimo celotni seznam že odobrenih
iger. Za nove igre, ki niso bile še vprizor-
jene, zahteva oblastvo celotni prevod, ali
vsaj zelo natančen obširen izvleček, iz ka-
terega je popolnoma razvidna vsebina in
vse potankosti igre. Naša organizacija se
bo potrudila, da bo skušala tudi v tem ozi-
ru posredovati. Za sedaj pa velja goriome-
neno navodilo.

Ugankarji ste bili to pot zelo pridni, sa-
mo smolo ste imeli! Le pogledjte, kakšna je
pravilna rešitev! Pa nikar ne izgubite poz-
guma!

Rešitev ugank v zadnji številki je na-
slednja: I. Vraza: Gregorčič, II. Kaj je to?
Odgovori: Pek, repa, rokavica, jezdec na
konju, štirje pogrebci z mrličem.

Prav so rešili: Hieronim Valič, Plače pri
Sv. Križu, Tomažič Slavica, Ljubljana, Ign.
Pisk, Pečine, Makovec Leopold, Klemenčič
L., Štokelj Ant., Štefan Bratina iz Štomaža,
Janez Delpin, Chieri pri Turinu, Kosta-
njevec Jož., Vipava, Joško Cotič, Plače pri
Križu, Jožef Hladnik, Col pri Vipavi.
Križu, Jožef Hladnik, Col pri Vipavi, g.
Ivan Budin, bogosl., Šturm L. in Kandut J.,
dijaka, Bajc Rafael, Žapuže 23.

Izžreban je bil Štokelj Anton iz Sv. To-
maža št. 29., p. Sv. Križ=Cesta.

3. Besedna uganka.

Dal Bog človeku dragocen je dar:
ž njim žalost z bratom ti deliš,
ž njim pevajoč se veselíš.
O, ne zlorabi, človek, ga nikar!
Veliko dobrega on naredi,
pa mnogo hudega stori;
vsak človek ga imeti mora,
če ne, zanj strašna je pokora.
Ves veren naš slovenski rod
slavi še danes slavni god,
Ciril=Metod: dva brata sveta,
sta bila zanj vsa nekdanj vneta;
zato povsod smo ju slavili,
zaradi njega ju hvalili.

Učeni so pri nas ljudjé,
poznajo ga, ž njim govore.
In ti, ki morda si ga jedel
— ne dvomim, da bi zanj ne vedel —
brž sebe najpoprej poprašaj:
če moder je, se ž njim ponašaj!
Če pa beseda koj ne pride ti v glavico,
poprašaj zanj le staro mi ženico!

4. Kako mi je ime?

(St. Šturm, Livek.)

Prvi in drugi sta me rodila,
ter mi, ko sem dorasel,
drugega in tretjega kupila.
Mnogo veselja sem imel ž njim.
Pa nekega dne, ko mi je pesem pel,
prideta prvi in zadnji
ter mi mahoma uničita
vse veselje z njim.
Če ste brihtne glavé,
pa povejte moje imé!

Ugankarje, ki stavite uganke,
prosimo, da jih ne pošiljate ured-
ništvu »Čolniča«, temveč uredniku
ugank č. g. P. Butkovič=Domen,
Zgonik, Prosecco. On bo presodil,
kaj je za objavo in kaj ni.

Kdor reši uganki št. 3 in 4, prej-
me v dar prelepo knjigo »Zrna«, ki
je ravnokar izšla.

Rešitvi pošljite najkasneje do 15.
marca upravi »Čolniča«, Via Mame-
li 5, Gorizia, in sicer v zaprti ku-
verti.